

O. A. M. D. G. *omnia ad maiorem Dei gloriam*
(lat.: **alles zur größeren Ehre Gottes**)

So wäre dem unter Gottes gnädigem Beistand nach Ueberwindung so mannigfacher Schwierigkeiten und ungeachtet der seit mehreren Jahren ungünstigen Zeitverhältnisse daß lang ersehnte Werk des Thurmbaues vollführt und heut den 13-ten

November 1855 dem ragenden Thurm die Krone des Kreuzes aufgesetzt. Während in der Krim die Russen daran dachten die Stellung der Verbündeten an der Tschernoje zu verrücken, legte man hier den festen Grundstein. Während Sebastopols Mauern in Folge des letzten, furchtbaren Bombardements zusammenstürzten, setzte man hier Stein auf Stein zu einem Friedensmarke. Verklang bisher sonst ungehört der Schall der Glocken im Glockenhouse, hell und freundlich ertönen sie jetzt von luftiger Höhe, um die Gläubigen zum Gotteshaus zu rufen und sie einzuladen zum Gebet. Sei es daß zum Engel des Herrn geläutet wird, sei es daß ein Mitglied der Gemeinde dem Todesschlaf erlegen ist. Gebe es Gott, daß jederzeit die Glocken von Jung und Alt gern vernommen werde und so lange tönen mögen, bis der Harmonienklang der ewigen Schären bei dem himmlischen Vater alles irdische Geläute entbehrlich macht.

Der Sorge für den Thurmbau unterzogen sich: die Herrn

1. Pfaff, director der reichsgräfl. Herbersteinschen Güter in Grafenort.
2. insonders der Pfarrer von Habelschwerdt, Johannes Ludwig.
3. das Werk war im Enterprise gegeben dem Maurermeister Weigang in Habelschwerdt für 850 Thaler pr. Laurant. Als

O. A. M. D. G. *omnia ad maiorem Dei gloriam*
Wszystko na większą chwałę Bożą

Tak więc dzięki łaskawemu wstawiennictwu po pokonaniu różnorodnych trudności i nie bacząc na niekorzystne czasy, doprowadzono do końca budowę wieży, od dawna wyczekiwane dzieło i wzniosłą wieżę dzisiaj w dniu 13. listopada 1855

uwieńczono krzyżem.

Podczas gdy Rosjanie na Krymie sądzili, że przesunęli pozycje Sprzymierzonych nad brzeg (Morza) Czarnego położono tu mocny kamień węgielny.

Podczas gdy mury Sewastopola zostały zniszczone wskutek ostatniego straszego bombardowania, kładziono kamień na kamieniu na znak pokoju. Nawet jeżeli dotychczas dźwięk dzwonu w dzwonnicy był niezauważany, brzmi teraz jasno i przyjaźnie z powietrznej wysokości, aby zwoływać wiernych do Domu Bożego i zapraszać ich do modlitwy. Czy to rozlega się dzwon na Anioł Pański, czy też gdy członek wspólnoty zasnął snem wiecznym.

Niech Bóg sprawi, aby czy młody czy stary mógł zawsze usłyszeć te dzwony, aż usłyszy harmonijny dźwięk wiecznych zastępów u niebieskiego Ojca, który wszelkie dźwięki czyni niepotrzebnymi.

Troską o budowę wieży wykazali się Panowie

1. Klecha, director (zarządca?) dóbr hrabiego Herbersteina w Gorzanowie
2. szczególnie proboszcz Bystrzycy Kłodzkiej, Johannes Ludwig
3. dzieło zostało ostatecznie powierzone mistrzowi murarskiemu Weigangowi z Bystrzycy Kłodzkiej za 850 talarów

Zimmermeister beteiligte sich Wendler, ebenfalls aus Habelschwerdt. Beide arbeiteten unter Aufsicht des Kreisbaumeister v. Damitz in Glatz.

4. Mit regem Eifer leisteten die Gemeinden Niederlangenau und Verlorenwasser, welches letztere in kirchlicher Beziehung zur Filialkirche Niederlangenau gehört, die erforderlichen

Span- und Roßdienste und zwar die Gemeinde Niederlangenau zu 2/3, die Gemeinde Verlorenwasser zu 1/3 des Praestationsobjekts. Die Handdienste wurden für 90 Thaler pr. Laur. Verdungen und zu dieser Summe contribuierte die Gemeinde Verlorenwasser fast ein drittel, das uebrige leistete die Gemeinde Niederlangenau.

Als Seelsorger wirken gegenwärtig:

1. Johannes Ludwig, geboren zu Mittelwalde am 24 ten Decemb. 1807, seit 1843 Pfarrer von Habelschwerdt.
2. Anton Wentzel, Oberkaplan, geboren in Habelschwerdt am 8 ten Januar 1822, seit dem 1 ten August 1847 in Habelschwerdt stationirt.
3. Anton Koehler, Kaplan, geb. in Marienthal a 31. ten Januar 1822, in Habelschwedt stationiert set dem 31 ten Aug. 1848
4. Franz Seifert, Kaplan, gebor. zu Bobischau am 23 en Aug. 1825, stat. in Habelschwerdt seit Januar 1854.

Kirchenvorsteher der Filialkirche zu Niederlangenau sind:

1. der Stellmacher Heinrich
  2. der Bauer ausgedinger Wendler.
- Glöckner ist der Schullehrer Teuber.

Scholzen der Gemeinde Niederlangenau sind:

1. Franz Mader, Bauer, für den reichsgräfl. Herbersteinschen Antheil
2. Raschdorf, Schmiedemeister, für den prinzestlich Al

(w złocie?)

Jako mistrz ciesielski pracował Wendler, także z Bystrzycy. Obaj pracowali pod dozorem budowniczego powiatowego von Damitza z Kłodzka.

4. Gminy Długopole Dolne i Ponikwa, z których ta ostatnia należy do filii kościoła w Długopolu Dolnym, z wielkim zapalem udzielały koniecznych świadczeń podwodów i zaprzęgów, w tym gmina Długopole Dolne w 2/3, a gmina Ponikwa w 1/3 wartości. Roboty wykonywane ręcznie wyceniono na 90 pruskich talarów (w złocie?), na tą sumę złożyły się gmina Ponikwa w prawie jednej trzeciej, a pozostałą część zapłaciła gmina Długopole Dolne.

Jako duszpasterze działają obecnie:

1. Johannes Ludwig, urodzony w Międzylesiu 24. grudnia 1807, od 1843 proboszcz w Bystrzycy Kłodzkiej
2. Anton Wentzel, starszy wikary, urodzony w Bystrzycy Kłodzkiej 8. stycznia 1822, przydzielony od 1. sierpnia 1947 do Bystrzycy Kłodzkiej.
3. Anton Koehler, wikary, ur. w Marianówce 31. stycznia 1822, przydzielony do Bystrzycy od 31. sierpn. 1848
4. Franz Seifert, wikary, urodz. w Boboszowie dnia 23. sierpnia 1825 przydz. do Bystrzycy od stycznia 1854.

W radzie parafialnej kościoła w Długopolu Dolnym zasiadają

1. kołodziej Heinrich
  2. chłop dożywotnik Wendler.
- Dzwonnikiem jest nauczyciel Teuber.
- Sołtysami gminy Długopole Dolne są:

1. Franz Mader, w części hrabiego Rzeszy Herbersteina
2. Raschdorf, mistrz kowalski w części księcia Albrechta.

brecht'schen Antheil.

Scholze der Gemeinde Verlorenwasser ist:
Anton Mader, Bauer, Bruder des g. Franz Mader

Die geistlichen Angelegenheiten der aus den 3 Kreisen:
Habelschwerdt, Glatz und Neurode bestehenden Grafschaft
Glatz verwaltete der Großdechant und Fürstbisch. Vikar.
sor. A. Ludwig, zur Zeit Pfarrer in Ebersdorf.

Die weltlichen Interessen des Kreises Habelschwerdt
ordnet der königl. Landrath v. Hochberg

Die Fialkirche St. Georgium zu Niederlangenau
ist eine von drei Fialen der Pfarrthei Habelschwerdt.
Die beiden andern Fialen heißen Voigtsdorf und Alt
waltersdorf, welches letztere einen Lokal - Kaplan hat.

Die Gotteshäuser in Verlorenwasser, Hohndorf, Neuweistriz und
Spaetenwalde sind Begräbniskirchen, in daß wird in selbigen
auf Begehr der sog. Gemeinden an Sonn- und Feiertagen öfters
Gottesdienst gehalten und derselbe mit anerkennenswerthem
Eifer besucht. Es ist dies recht erfreulich und tröstlich, einerseits

im Hinblick auf die Verbrechen, welche seit einigen
Jahren in der kleinen Grafschaft gegen das Leben Erwachsener
und Kinder verübt worden sind, anderseits in Erwägung des
großen Notstandes unter welchem die ärmere und Mittel-
klasse der Bevölkerung seit 1853 leidet und das nicht bloß in
Folge des Mißwachsens von Getreide und Kartoffeln und der im
Osten tobenden Kriegsunruhen ist, sondern auch durch den die
Lebensnahrung in unmäßiger Gewinnsucht ausbeutenden
Wuchergeist bedingt ist. Gemäß dem am 10-ten November

Sołtysem gminy Ponikwa jest
Anton Mader, chłop, brat wymienionego Franza Madera

Sprawami duchowymi Hrabstwa Kłodzkiego składającego się
z 3 powiatów: Bystrzyca Kłodzka, Kłodzko i Nowa Ruda
zarządza Wielki dziekan i ksiązę metropolita wikariusz
(sor. ?) A. Ludwig, obecnie proboszcz w Domaszkwie.

Sprawy ziemskie powiatu bystrzyckiego
prowadzi starosta królewski v. Hochberg.

Kościół filialny św. Jerzego w Długopolu Dolnym
jest jedną z trzech filii probostwa w Bystrzycy Kłodzkiej.
Dwie pozostałe filie nazywają się Wójtowice i Stary
Waliszów, z których ostatni ma miejscowego kapłana.

Domy Boże w Ponikwie, Wyszkach, Nowej Bystrzycy i
Zalesiu są kościołami pogrzebowymi, w tych samych jednak
na życzenie wymienionych gmin odprawiane są często
w niedziele i święta msze, na które przychodzą ludzie z podziwu
godną gorliwością. To naprawdę przynosi radość i pocieszenie,
zważywszy
z jednej strony na przestępstwa, które od kilku lat
są popełniane w hrabstwie wobec życia dorosłych
i dzieci, a z drugiej na ciężką sytuację,
którą od roku 1853 znoszą biedni i klasa średnia
i to nie tylko wskutek klęski upraw zboża i ziemniaków
i szalejących na wschodzie niepokojów
wojennych, ale również w wyniku nieopanowanej chciwości
posługującej się lichwą.
Według „Ogłoszeń”, które ukazały się w Bystrzycy

1855 in Habelschwerdt erschienenen „Anzeigen“ stellten sich am 3-ten November 1855 die Getreidepreise auf dem Sonn-

abends abgehaltenen Wochenmarkte dargestellt; pro preuß. Scheffel

Weizen: 4 Th 5 Sgr. bis 4 Th. 25 Sgr
Roggen: 3 -- 10 Sgr. bis 3 Th. 20 Sgr
Gersten: 2 Th 3 3/4 Sgr. bis 2 Th. 7 1/2 Sgr
Hafen: 1 -- 5 -- . bis 1 -- 10 --

So ungünstig jedoch auch wegen der mehrjährigen Theuerung

die Aussicht in den nahen Winter ist, wir wollen nicht verzagen sondern vertrauend auf des Herrn Hilfe welche auch jetzt noch das Wenige wunderbar zu sehnen vermag, wollen wir uns getrösten:

In Te Domine speravi, non confundar in aeternum
„Auf dich habe ich meine Hoffnung gesetzt. In Ewigkeit werde ich nicht zuschanden.“

Übertragung: Lidia Zasępa

10. listopada 1855 na sobotnim cotygodniowym targu w dniu 3. listopada 1855 ceny za pruski korzec kształtowały się następująco:

pszenica 4 talary 5 srebr. groszy do 4 talarów 25 srebrnych groszy
żyto 3 talary 10 srebr. groszy do 3 talarów 20 srebrnych groszy
jęczmień 2 talary 3 3/4 sr. groszy do 2 talarów 7 1/2 sr. groszy
owies 1 talar 5 srebr. groszy do 1 talara 10 srebrnych groszy

Bez względu na to jak niekorzystne byłyby widoki z powodu wieloletniej drożyzny na najbliższą zimę, nie chcemy się trwożyć lecz z ufnością oddajemy się na pociechę Bogu nawet jeśli już nieliczni do tego się skłaniają.

In Te Domine speravi, non confundar in aeternum
W Tobie Panie zaufałem, nie zawstydzę się na wieki.

Tłumaczenie: Lidia Zasępa